Михайло ЧОРНИЙ
кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет

АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ ПРИ ВІДБОРІ ПЛАТНИКІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ПЕРЕВІРОК

Розглянуто питання відбору платників податків для проведення виїзних документальних перевірок шляхом аналізу податкових ризиків. Запропоновано запозичити російську модель відбору платників для проведення перевірок з урахуванням особливостей вітчизняної практики податкового адміністрування.

Ключові слова

Платники податків, відбір платників, податкові ризики, аналіз податкових ризиків.

Переорієнтація органів податкової служби на вибіркові підходи в організації виїзних податкових перевірок потребує істотного підвищення рівня аналітичної роботи стосовно відбору об'єктів для проведення податкових перевірок. Притому основним завданням такої роботи є не тільки відбір платників із найбільшими ризиками ухилення від оподаткування, але й забезпечення прозорості такої процедури, надання платникам можливості самостійно оцінити ризики та ймовірність проведення у них податкових перевірок.

Аналітичні функції щодо селекції платників за рейтингами податкових ризиків реалізуються практично усіма структурними підрозділами низових податкових органів, відповідальних за адміністрування певних податків та зборів. Джерелом аналітичних процедур виступає як внутрішня службова інформація податкового органу, так і матеріали, отримані з інших джерел. Пріоритетними напрямами є аналіз сум нарахованих та сплачених платником податків, їх динаміки, що дає можливість оцінити рівень використання бази оподаткування, виявити платників, які зменшують податкові зобов'язання при позитивній динаміці результативних показників фінансово-господарської діяльності.

Вивчення практики організації аналітичної роботи в системі податкових органів дає підстави вважати рівень її методичного забезпечення недостатнім. На даний час в Україні практично відсутня методика аналізу податкових ризиків, яка давала б можливість відібрати найбільш ризиконебезпечні підприємства. При здійсненні такого відбору працівники підрозділів оподаткування юридичних та фізичних осіб, податкового аудиту, формуючи плани-графіки перевірок, нерідко керуються не чіткими формальними критеріями, а більше власним досвідом та фаховою інтуїцією.

З причин відсутності централізованого забезпечення відповідними методиками відсутні єдині підходи щодо обґрунтування алгоритму відбору, для низових податкових інспекцій до цього часу не розроблено програмне забезпечення щодо автоматизованого відбору платників за критеріями податкових ризиків. Істотно обмежує аналітичні можливості підрозділів оподаткування відсутність показників фінансово-господарської діяльності платників податків, які подаються підприємствами в органи державної статистики і з причин нормативної неврегульованості процедур міжвідомчого інформаційного обміну до податкових органів не надходять.

У цьому контексті позитивним є

© Михайло Чорний, 2008

Стаття надійшла до редакції 20.12.2007 р.

досвід роботи податкових органів Російської Федерації, де в травні 2007 р. федеральною податковою службою підготовлено та затверджено концепцію системи планування виїзних податкових перевірок (Наказ ФПС Росії від 30.05.2007 № ММ-3-06/333).

Дана концепція передбачає всебічний аналіз наявної в розпорядженні фіскального органу інформації на кожному етапі планування та підготовки виїзної податкової перевірки і дає можливість платнику податків використати своє право на самостійну оцінку ризиків. За результатами такої оцінки платник отримує можливість використати переваги самостійного виявлення та виправлення допущених помилок. Таким чином реалізується принцип взаємної зацікавленості та відповідальності сторін податкових відносин – платник прагне належним чином реалізувати свої податкові зобов'язання, а податковий орган обґрунтовано підійти до відбору потенційних порушників.

Такими критеріями для самостійної оцінки ризиків, на яких базується відбір для формування планів перевірок, є:

1. Нижчий за середній по галузі чи виду діяльності показник рівня податкового навантаження.
2. Декларування збиткової діяльності упродовж декількох податкових періодів;
3. Декларування значних податкових вирахувань.
4. Випередження темпів зростання витрат над доходами від реалізації товарів (робіт чи послуг).
5. Виплата середньомісячної зарплати в обсягах, що поступаються середньому рівню по галузі.
6. Неодноразове наближення до граничних значень показників, які дають право на використання спеціальних режимів оподаткування;
7. Відображення підприємцем сум витрат, що максимально наближені до показників отриманих за рік доходів.
8. Ведення господарської діяльності з використанням контрагентів-перекупників чи посередників без наявності розумних економічних та інших причин (ділової мети).
9. Неподання платником пояснень на вимогу податкового органу при виявленні фактів невідповідності показників діяльності.
10. Неодноразове зняття з обліку на взяття на облік платника у податкових органах у зв'язку зі зміною місцезнаходження.
11. Значні відхилення показників рівня рентабельності за даними бухгалтерського обліку від рівня рентабельності для даної сфери за статистичними даними.

На наш погляд, дана система показників може слугувати базою для аналізу податкових ризиків при формуванні планів-графіків податкових перевірок і в Україні. З врахуванням вітчизняного досвіду адміністрування податків її варто було б доповнити таким індикаторами, як перевищення рівня заявлених до відшкодування сум ПДВ над податковими зобов'язаннями з відповідного податку упродовж декількох податкових періодів та декларування упродовж року податкових збитків з податку на прибуток.

Література

1. *Общедоступные критерии самостоятельной оценки рисков для налогоплательщиков, используемые налоговыми органами в процессе отбора объектов для проведения выездных налоговых проверок [Цит. 2007, 17 грудня]. – Доступний з <http //www.nalog.ru/document.php?id=25453&topic=nal_prov/*